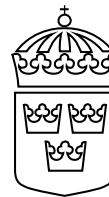

Regeringens proposition

2023/24:41

Finansiering av kommuners medverkan i frågor om slutförvar

Prop. 2023/24:41

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 23 november 2023

Ulf Kristersson

Paulina Brandberg
(Klimat- och näringslivsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Kommuner har rätt till ersättning ur kärnavfallsfonden för kostnader för att informera allmänheten i frågor som rör samtliga i dag planerade och befintliga slutförvar för använt kärnbränsle och kärnavfall och för den prövning som kommunerna ska göra i samband med tillåtlighetsprövningen av slutförvar enligt miljöbalken.

I propositionen föreslås att kärnavfallsavgiften ska finansiera fler av kommunernas kostnader för insatser i samband med hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall. Förslagen innebär att kommunerna kommer att kunna få ersättning ur kärnavfallsfonden för insatser i samband med

- stegvis prövning av utbyggnaden av slutförvaret för radioaktivt driftavfall och slutförvaret för använt kärnbränsle och medverkan vid samråd om lokala miljöfrågor kopplade till dessa förvar
- granskning av programmet för allsidig forsknings- och utvecklingsverksamhet som tas fram vart tredje år.

Syftet med förslagen är att skapa bättre förutsättningar för en allsidig bedömning och granskning av slutförvaringens miljö- och säkerhetskonsekvenser och för allmänhetens insyn i arbetet.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2024.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Förslag till lag om ändring i lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter	4
3	Ärendet och dess beredning	6
4	Kärnavfallsprojektet.....	6
5	Finansieringssystemet.....	8
6	Tillståndsprövning för slutförvaring av kärnavfall	9
6.1	Miljöbalken	10
6.2	Kärntekniklagen	10
6.3	Stegvis prövning.....	11
7	Offentlig insyn i hanteringen och slutförvaringen av kärnavfall.....	12
7.1	Statens insyn och inflytande.....	12
7.2	Lokala säkerhetsnämnder	12
8	Miljöorganisationernas roll i arbetet med frågor om slutförvar	13
9	Kommunernas roll i arbetet med frågor om slutförvar	14
10	Kommunernas kostnader för arbetet med frågor om slutförvar	15
10.1	Tidigare överväganden	15
10.2	Kärnavfallsavgiften ska omfatta fler av kommunernas kostnader.....	16
11	Stödet till ideella föreningar ur kärnavfallsfonden ska inte utökas.....	23
12	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	25
13	Konsekvenser.....	26
13.1	Konsekvenser för det offentliga	26
13.2	Konsekvenser för kärnkraftsindustrin	26
13.3	Konsekvenser för miljön	27
14	Författningskommentar.....	27
Bilaga 1	Sammanfattning av promemorian Långsiktig finansiering av kommuners och ideella föreningars medverkan i frågor om slutförvar.....	30
Bilaga 2	Promemorians lagförslag.....	31
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	33
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	34
Bilaga 5	Lagrådets yttrande	36
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 november 2023	37

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2023/24:41

Regeringens förslag:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter

Härigenom föreskrivs att 4 och 5 §§ lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Med *kärnavfallsavgift* avses i denna lag avgift för att finansiera

1. tillståndshavarnas kostnader för en säker hantering och slutförvaring av restprodukter,

2. tillståndshavarnas kostnader för en säker avveckling och rivning av kärntekniska anläggningar,

3. tillståndshavarnas kostnader för den forsknings- och utvecklingsverksamhet som behövs för att de åtgärder som avses i 1 och 2 ska kunna vidtas,

4. statens kostnader för sådan forsknings- och utvecklingsverksamhet som behövs för att pröva de åtgärder som avses i 1–3,

5. statens kostnader för förvaltning av medel och prövning av frågor enligt denna lag,

6. statens kostnader för tillsyn av sådan verksamhet som avses i 2,

7. kostnader som

a) *staten och kommunerna har för prövning av frågor om slutförvaring av restprodukter, och*

b) *staten har för övervakning och kontroll av slutförvar av restprodukter enligt 16 § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet,*

7. *statens kostnader för*

a) *prövning av frågor om slutförvaring av restprodukter, och*

b) *övervakning och kontroll av slutförvar av restprodukter enligt 16 § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet,*

8. *kommunernas kostnader för*

a) *prövning enligt miljöbalken av frågor om slutförvaring av restprodukter,*

b) *insatser i samband med prövning av säkerhetsredovisningar för slutförvaring av restprodukter enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 10 b § lagen om kärnteknisk verksamhet,*

c) *granskning av programmet för allsidig forsknings- och utvecklingsverksamhet enligt 12 § lagen om kärnteknisk verksamhet, och*

d) *medverkan vid samråd som verksamhetsutövaren kallat till om*

lokala miljöfrågor som avser anläggningar för slutförvaring av restprodukter,

8. tillståndshavarnas, statens och kommunernas kostnader för information till allmänheten i frågor som rör hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall, och

9. stöd till ideella föreningar för insatser i samband med frågor om lokalisering av anläggningar för hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle.

9. tillståndshavarnas, statens och kommunernas kostnader för information till allmänheten i frågor som rör hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall, och

10. stöd till ideella föreningar för insatser i samband med frågor om lokalisering av anläggningar för hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle.

5 §²

I denna lag avses med

grundkostnad: de årliga förväntade kostnaderna för åtgärder och verksamheter som avses i 4 § 1–3, och

merkostnad: de årliga förväntade kostnaderna för åtgärder och verksamheter som avses i 4 § 4–9. *merkostnad*: de årliga förväntade kostnaderna för åtgärder och verksamheter som avses i 4 § 4–10.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för kommuners kostnader som hänför sig till 2024.

² Senaste lydelse 2017:1065.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen har tagit emot framställningar från Oskarshamns och Östhammars kommuner, Kärnavfallsrådet och Naturskyddsföreningen, Jordens vänner och Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG) om ändringar i lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter (KN2023/00008, KN2023/00114, KN2023/00120, KN2023/00124, tidigare Miljödepartementets ärenden M2022/00118, M2019/00131, M2019/00984 och M2019/02262). Med anledning av framställningarna har promemorian Långsiktig finansiering av kommuners och ideella förenings medverkan i frågor om slutförvar tagits fram inom Regeringskansliet (Miljödepartementet). Promemorian innehåller förslag dels om att kärnavfallsavgiften ska finansiera fler av kommunernas kostnader för insatser i samband med hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall, dels om att ekonomiskt stöd till ideella föreningar för den fortsatta processen för att hantera och slutförvara använt kärnbränsle ska finansieras genom kärnavfallsavgiften.

En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Klimat- och näringslivsdepartementet (KN2023/00053, tidigare Miljödepartementets ärende M2022/01542).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 5 oktober 2023 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som finns i *bilaga 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Lagrådet lämnade förslagen utan erinran. I förhållande till lagförslaget i lagrådsremissen har en språklig ändring gjorts.

4 Kärnavfallsprojektet

De svenska kärnkraftsreaktorerna genererar varje år förbrukat kärnbränsle. Radioaktivt avfall uppstår även från andra kärntekniska verksamheter.

Enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen) är den som har tillstånd till kärnteknisk verksamhet ansvarig för säkerheten i verksamheten och ska vidta de åtgärder som behövs för att på ett säkert sätt hantera och slutförvara kärnavfall eller kärnämne som inte ska användas på nytt, om avfallet eller ämnet uppkommit i verksamheten (10 § 3). Vidare är tillståndshavaren skyldig att vidta de åtgärder som behövs för att på ett säkert sätt avveckla och riva anläggningar som verksamheten inte längre ska bedrivas i, till dess att all verksamhet vid anläggningarna har upphört och allt kärnämne och allt kärnavfall placerats i ett slutförvar som slutligt förslutits (10 § 4). Den som har tillstånd att inneha eller driva en kärnkraftsreaktor ska även svara för att den allsidiga forsknings- och utvecklingsverksamhet bedrivs som behövs för att fullgöra nämnda skyldigheter (11 §). Vart tredje år ska tillståndshavaren, tillsammans med övriga reaktorinnehavare, upprätta ett program för

forsknings- och utvecklingsverksamheten och de övriga åtgärder som ska vidtas (12 §).

Enligt kärntekniklagen och lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter (finansieringslagen) är tillståndshavarna skyldiga att både ta hand om det avfall som uppkommer i deras verksamhet och finansiera omhändertagandet. För att säkerställa att ekonomiska resurser finns tillgängliga för finansieringen avsätts årligen medel till kärnavfallsfonden. Finansieringssystemet beskrivs närmare i nästa avsnitt. Reaktorinnehavarna i Sverige fullgör sitt ansvar för slutförvaringen enligt kärntekniklagen och finansieringslagen genom bolaget Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB).

Det radioaktiva avfallet från den kärnkraft och de andra kärntekniska verksamheter som för närvarande är i drift i Sverige kan delas in i tre kategorier, och för varje kategori finns eller planeras en anläggning för lagring eller slutförvaring.

En kategori är kortlivat låg- och medelaktivt avfall från såväl kärnkraftverk som sjukhus, industrier, forskningsanläggningar m.m. Detta avfall tas om hand i slutförvaret för radioaktivt driftavfall (SFR) utanför Forsmark i Östhammars kommun. I december 2014 ansökte SKB om tillstånd till fortsatt och utökad slutförvaring och till att bygga ut den befintliga anläggningen. Regeringen tillät den utökade verksamheten enligt miljöbalken och meddelade tillstånd till utbyggnad och fortsatt drift enligt kärntekniklagen i december 2021. Ett år senare, i december 2022, meddelade mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt tillstånd enligt miljöbalken och beslutade om närmare villkor för den utökade verksamheten. Strålsäkerhetsmyndigheten kommer att inleda en stegvis prövning av utbyggnaden av förvaret i enlighet med villkoren i regeringens beslut om tillstånd enligt kärntekniklagen.

En annan kategori av avfall är använt kärnbränsle, s.k. högaktivt avfall, från kärnkraftverken. Detta avfall mellanlagras i Centralt mellanlager för använt kärnbränsle (Clab) i Oskarshamns kommun. Avsikten är att avfallet därefter ska inkapslas och deponeras i ett slutligt förvar. SKB ansökte i mars 2011 om tillstånd enligt kärntekniklagen och miljöbalken för befintliga och planerade anläggningar för slutförvaring av kärnämne, i huvudsak bestående av använt kärnbränsle, och därutöver kärnavfall från det svenska kärnkraftsprogrammet. I systemet ingår mellanlagret Clab, inkapslingsanläggningen Clink, och det slutliga förvaret. Ärendena lämnades under 2018 över till regeringen för avgörande av frågan om tillåtlighet enligt miljöbalken och tillstånd enligt kärntekniklagen. Regeringen avgjorde i september 2021, genom ett delbeslut, frågan om tillåtlighet av den del av det sammanhängande systemet som avser en utökad verksamhet i Clab, och tillät en utökning av mängden använt kärnbränsle som får lagras. Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt meddelade den 22 juni 2022 i deldom tillstånd till utökad lagring i Clab. Den 27 januari 2022 tillät regeringen uppförande och drift av övriga delar av slutförvaret för använt kärnbränsle och kärnavfall. Hanteringen av ansökan har återupptagits i mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt för prövning i fråga om tillstånd enligt miljöbalken. När det tillståndet har lämnats kommer Strålsäkerhetsmyndigheten att inleda en stegvis prövning enligt villkor i beslutet om tillstånd enligt kärntekniklagen. Den stegvisa prövningen beskrivs närmare i avsnitt 6.3.

Arbetet med att hitta en lämplig plats för slutförvaret för använt kärnbränsle har pågått sedan 1970-talet. Tiden för uppförande, drift och förslutning av slutförvarsanläggningen för använt kärnbränsle från det att samtliga tillstånd är på plats är beräknad till ca 70 år och utgår från nuvarande planering av befintliga kärnkraftverks drifttid. Från uppförandet till slutlig förslutning genomgår slutförvarsanläggningen tre skeden. Det första skedet är uppförande. Det andra skedet är driften som delas upp i två etapper: provdrift och rutinmässig drift. Provdraft av slutförvaret för använt kärnbränsle pågår i tre år innan den rutinmässiga driften tar vid. Övergången till rutinmässig drift beräknas ske omkring år 2038. Därefter beräknas arbetet med att placera kapslarna med det använda kärnbränslet pågå under 50 år efter det att den sista kärnreaktorn permanent har stängts av. Det tredje skedet är förslutning och avveckling. Detta skede inleds när allt använt kärnbränsle deponerats och avslutas när anläggningen förslutits och övergår till ett passivt slutförvar. Förslutning av slutförvaret planeras ske omkring år 2100. I slutförvaret ska sedan det använda kärnbränslet kunna förvaras strålsäkert i hundratusentals år. Projektet har beskrivits som det största industriprojektet i Sverige under modern tid. Kostnaderna uppskattas för närvarande till ca 150 miljarder kronor.

En tredje kategori av radioaktivt avfall är det långlivade avfallet. Detta avfall ska omhändertas i slutförvaret för långlivat avfall (SFL) som är under planering. Förvaret ska ta hand om avfall som uppkommer vid byte av utrustning eller nedmontering och rivning av kärnkraftsreaktorerna. Även annat långlivat avfall som kommer från tidig kärnteknisk forskning, så kallat historiskt avfall, eller som består av långlivat radioaktivt avfall från övrig industri, sjukvård och forskning, kommer att omhändertas i SFL.

Av de ovan beskrivna slutförvararen är det arbetet med slutförvaring av det använda kärnbränslet och kärnavfallet som är mest komplext och tidskrävande. I det följande avser ”slutförvaret för använt kärnbränsle” slutförvaret för använt kärnbränsle och kärnavfall.

5 Finansieringssystemet

Utgångspunkten för finansieringen av kärnkraften är att kostnaderna för slutförvaring ska täckas av dem som genererat avfallet, vilket är ett uttryck för principen att förorenaren betalar. Så långt som möjligt ska alltså finansieringssystemet minimera risken för att staten tvingas stå för kostnader som omfattas av tillståndshavarnas ansvar.

Finansieringen har reglerats i lag sedan 1980-talet, och bestämmelserna finns i dag i finansieringslagen och förordningen (2017:1179) om finansiering av kärntekniska restprodukter (finansieringsförordningen). Bestämmelserna innebär bl.a. att den som enligt kärntekniklagen har tillstånd till en kärnteknisk verksamhet som ger upphov till restprodukter ska betala avgifter, s.k. kärnavfallsavgifter, och ställa säkerhet som täcker ersättningsansvaret enligt finansieringslagen. Med restprodukt avses enligt finansieringslagen använt kärnbränsle eller annat kärnämne som inte ska

användas på nytt, och kärnavfall som uppkommer vid en kärnteknisk anläggning efter det att anläggningen är permanent avstängd.

Kärnavfallsavgifterna betalas till myndigheten Kärnavfallsfonden som förvaltar medlen i en särskild fond, kärnavfallsfonden. De medel som nu finns i kärnavfallsfonden avser att täcka kostnaderna från den kärnkraft som nu är i drift.

Kärnavfallsavgifterna ska säkra finansieringen av kostnaderna för att ta hand om och slutförvara använt kärnbränsle och andra restprodukter, avveckla och riva kärnkraftverk på ett säkert sätt och kostnaderna för den forskning och utveckling som har samband med det (1 § finansieringslagen).

I 4 § finansieringslagen preciseras vilka kostnader som kärnavfallsavgiften ska finansiera, nämligen tillståndshavarnas, statens och kommunernas kostnader kopplade till slutförvaring av restprodukter. Kärnavfallsavgiften ska också finansiera vissa andra kostnader, exempelvis kostnader för information till allmänheten. Kärnavfallsavgiften definieras således genom att ange vilka kostnader som avgiften ska täcka. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om användningen av fondmedlen. En upplysning om detta finns i 17 § andra stycket finansieringslagen.

Mellan 2005 och 2017 kunde även ideella föreningar få ekonomiskt stöd ur kärnavfallsfonden för insatser kopplade till lokaliseringen av ett slutförvar av använt kärnbränsle.

Regeringen har utsett Riksgäldskontoret att vara den myndighet som prövar bl.a. kommuners ansökningar om utbetalning ur kärnavfallsfonden och som beslutar hur och i vilken utsträckning fondmedel får användas av en berörd kommun (se 35 § finansieringsförordningen). Efter det att beslut om utbetalning av medel har fattats betalar Kärnavfallsfonden ut medel på Riksgäldskontorets begäran.

Regeringen har också bemyndigat Riksgäldskontoret att meddela de föreskrifter som behövs för verkställigheten av bl.a. 34–38 §§ finansieringsförordningen, dvs. bestämmelserna som reglerar kommuners och ideella föreningars användning av fondmedel. Riksgäldskontoret har beslutat Riksgäldskontorets föreskrifter (RGKFS 2021:1) om finansiering av kärntekniska restprodukter.

6 Tillståndsprovning för slutförvaring av kärnavfall

I detta avsnitt redogörs för den reglering som gäller för tillståndsprovning av slutförvaren.

För att få uppföra, inneha och driva kärntekniska anläggningar för hantering och förvaring av kärnavfall och kärnämne, däribland anläggningar för förvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall och andra restprodukter, krävs tillstånd till miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken och tillstånd för kärnteknisk verksamhet enligt kärntekniklagen. Provningen enligt kärntekniklagen är framför allt inriktad på säker-

Prop. 2023/24:41 hetsfrågor, medan prövningen enligt miljöbalken avser mer övergripande frågor såsom anläggningens lokalisering, verksamhetens art och omfattning samt frågor om verksamhetens effekter på markanvändning, miljön, energi och transporter m.m. Prövningarna sker parallellt och tillstånd krävs i båda processerna för att en anläggning ska få uppföras.

6.1 Miljöbalken

Ansökan om tillstånd till miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken prövas av mark- och miljödomstolen, som bereder ärendet och lämnar över det med ett eget yttrande till regeringen (21 kap. 7 § miljöbalken). Regeringen prövar tillåtligheten av verksamheten (17 kap. 1 § 1). Kommunfullmäktiges tillstyrkande krävs som huvudregel för att regeringen ska få tillåta en anläggning för kärnteknisk verksamhet (17 kap. 6 §). Om regeringen tillåter verksamheten enligt miljöbalken lämnas ärendet åter till mark- och miljödomstolen som beslutar om tillstånd i enlighet med regeringens beslut om tillåtlighet. Mark- och miljödomstolen beslutar då bl.a. om mer specifika villkor inom ramen för regeringens tillåtlighetsbeslut.

I 6 kap. miljöbalken och i miljöbedömningsförordningen (2017:966) finns regler om miljöbedömningar och samråd.

6.2 Kärntekniklagen

Frågor om tillstånd enligt kärntekniklagen prövas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (5 § kärntekniklagen). Ansökan lämnas in till Strålsäkerhetsmyndigheten som bereder ärendet och överlämnar det till regeringen med ett eget yttrande (24 § förordningen [1984:14] om kärnteknisk verksamhet [kärnteknikförordningen]). Strålsäkerhetsmyndighetens yttrande innehåller ofta förslag till villkor. Om regeringen meddelar tillstånd enligt kärntekniklagen till en kärnteknisk anläggning, t.ex. en anläggning för slutförvar, har Strålsäkerhetsmyndigheten ansvar för vidare hantering inför uppförande och idrifttagning, dvs. tillsyn av verksamheten. Strålsäkerhetsmyndigheten beslutar om eventuella ytterligare villkor enligt kärntekniklagen respektive strålskyddslagen, och prövar verksamheten enligt regeringens tillståndsvillkor. Strålsäkerhetsmyndigheten kan även återkalla tillståndet under vissa förutsättningar.

Sedan den 1 november 2020 krävs det tillstånd från regeringen för att slutligt försluta ett geologiskt slutförvar (5 g § kärntekniklagen). Med geologiskt slutförvar avses en anläggning för slutförvaring av radioaktivt avfall som är placerad i en geologisk formation under jordytan. Regeringen ska även besluta om de villkor som ska vara uppfyllda för att förvaret slutligt ska få förslutas.

Regeringen har i sitt beslut om tillstånd till slutförvaret för använt kärnbränsle beslutat om villkor som innebär att olika typer av säkerhetsredovisningar ska vara godkända av Strålsäkerhetsmyndigheten innan uppförandet av anläggningen påbörjas, innan anläggningen tas i provdrift och innan den tas i rutinmässig drift. Liknande villkor finns i regeringens beslut om tillstånd till utbyggnad av slutförvaret för radioaktivt driftavfall. Detta utgör den s.k. stegvisa prövningen. Syftet med prövningen är att fördjupa och förstärka underlaget kring bl.a. tekniska och vetenskapliga frågor. Den stegvisa prövningen innebär att detaljeringsgraden i det strålsäkerhetsrelaterade prövningsunderlaget ökar efter hand och att den inledande tillståndsprövningen sker på ett underlag som innehåller övergripande och konceptuella beskrivningar av den anläggning och verksamhet som prövas. Det rör sig om en slags tillsyn som utförs av Strålsäkerhetsmyndigheten med stöd av föreskriftskrav.

Regeringens beslut om tillstånd till slutförvaret för använt kärnbränsle och till utbyggnaden av slutförvaret för radioaktivt driftavfall beskriver inte närmare hur den stegvisa prövningen ska gå till. Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om säkerhet i kärntekniska anläggningar, som beslutats med stöd av 10 b § kärntekniklagen och 20 a § kärnteknikförordningen, beskriver dock ett förfarande för stegvis prövning. Föreskrifterna preciserar vilka krav säkerhetsredovisningarna ska uppfylla för att godkännas. I föreskrifterna anges också uttryckligen att en säkerhetsredovisning i varje skede ska vara säkerhetsgranskad, prövad och godkänd av Strålsäkerhetsmyndigheten (se 4 kap. 2 § Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd [SSMFS 2008:1] om säkerhet i kärntekniska anläggningar och Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter [SSMFS 2008:21] om säkerhet vid slutförvaring av kärnämne och kärnavfall). I praktiken innebär det att Strålsäkerhetsmyndigheten tar ställning till om relevanta förutsättningar är uppfyllda i de successivt uppdaterade säkerhetsredovisningarna för att medge att nästa steg i etableringen av slutförvarsanläggningen genomförs.

Kommunernas roll i den stegvisa prövningen är inte reglerad. Kärntekniklagutredningen har i sitt betänkande Ny kärntekniklag – med förtydligat ansvar (SOU 2019:16) föreslagit att det i en ny kärntekniklag ska införas bestämmelser som förankrar och tydliggör den stegvisa prövningen. Det föreslås bl.a. att det i varje moment av prövningen ska samrådas med bl.a. berörda kommuner. Ärendet bereds för närvarande inom Klimat- och näringslivsdepartementet.

7 Offentlig insyn i hanteringen och slutförvaringen av kärnavfall

7.1 Statens insyn och inflytande

Kärntekniklagen innehåller regler som ger staten inflytande när det gäller bl.a. teknisk utformning av slutförvarsanläggningar (se 11 och 12 §§). Ansvaret för att frågor om teknisk utformning och platsval av slutförvar blir lösta ligger på den som har tillstånd att inneha och driva en kärnkraftsreaktor. Enligt kärntekniklagen och kärnteknikförordningen ska ett forsknings- och utvecklingsprogram, s.k. Fud-program, ges in till Strålsäkerhetsmyndigheten vart tredje år för granskning och utvärdering. Strålsäkerhetsmyndigheten lämnar sedan handlingarna med ett eget yttrande till regeringen för beslut (25–26 §§ kärnteknikförordningen). Vanligtvis innehåller regeringens beslut ett ställningstagande till om programmet uppfyller kärntekniklagens krav, villkor för den fortsatta verksamheten och andra uttalanden.

Allmänheten ges möjlighet att påverka beslut om Fud-programmet genom att Strålsäkerhetsmyndigheten i samband med sin granskning bjuder in olika parter i samhället, däribland kommunerna, att lämna synpunkter.

7.2 Lokala säkerhetsnämnder

Offentlig insyn i säkerhets- och strålskyddsarbetet vid tillståndsgivna kärntekniska anläggningar säkerställs också genom lokala säkerhetsnämnder (se 19–21 §§ kärntekniklagen). Det finns för närvarande nämnder vid tre kärntekniska anläggningar: kärnkraftverket och anläggningarna för slutförvaring i Forsmark, kärnkraftverket och anläggningen för mellanlagring av använt kärnbränsle i Simpevarp samt Ringhals kärnkraftverk. Förordningen (2007:1054) med instruktion för lokala säkerhetsnämnder vid kärntekniska anläggningar preciserar nämndernas uppdrag. Av instruktionen framgår bl.a. att nämnderna ska följa och inhämta information om det kärntekniska säkerhets- och strålskyddsarbetet som planeras vid anläggningarna. Nämnderna ska också informera allmänheten, myndigheter och institutioner på det lokala planet om säkerhets- och strålskyddsfrågor samt frågor om planeringen av beredskapen mot kärnenergiolyckor (2 §). Det ingår alltså i säkerhetsnämndernas uppgift att informera allmänheten i frågor med anknytning till anläggningar för slutförvaring. De lokala säkerhetsnämnderna kan därmed bidra till att skapa öppenhet och insyn i säkerhetsfrågor och förankring av frågorna lokalt hos allmänheten.

8 Miljöorganisationernas roll i arbetet med frågor om slutförvar

Prop. 2023/24:41

Ideella föreningar som är engagerade i frågan om hantering och slutförvaring av restprodukter från kärnteknisk verksamhet har under lång tid följt frågor om och deltagit i insatser för slutförvaring av använt kärnbränsle och annat radioaktivt avfall. Insatserna har bestått i granskning av SKB:s Fud-program och deltagande i de samrådsförfaranden som ägt rum sedan SKB på 1990-talet påbörjade förstudier för att hitta en lämplig plats för slutförvaret för använt kärnbränsle och som avslutades med samråd enligt miljöbalken. Insatserna har även bestått i deltagande och yttranden inom ramen för tillåtighets- och tillståndprocesserna enligt miljöbalken och kärntekniklagen.

Allmänhetens rätt att delta i beslutsprocesser om slutförvar regleras i rådets direktiv 2009/71/Euratom av den 25 juni 2009 om upprättande av ett gemenskapsramverk för kärnsäkerhet vid kärntekniska anläggningar. Artikel 8.4 i direktivet, som infördes 2014, föreskriver en skyldighet för medlemsstaterna att säkerställa att allmänheten ges lämpliga möjligheter att aktivt delta i beslutsprocessen gällande tillståndsprövning av kärntekniska anläggningar, i enlighet med relevant lagstiftning och internationella instrument. IAEA:s allmänna säkerhetsföreskrifter innehåller liknande krav (Requirement 36, paragraph 4.67 in IAEA General Safety Requirements GSR Part 1).

Även i miljöbalken finns det regler om allmänhetens rätt att delta i beslutsprocesser om slutförvar. Den som avser att bedriva en miljöfarlig verksamhet ska samråda med bl.a. den allmänhet som kan antas bli berörd av verksamheten (6 kap. 24 och 30 §§). Dessa bestämmelser är också tillämpliga för kärntekniska anläggningar, såsom slutförvar för använt kärnbränsle, som ska prövas för ett tillstånd enligt kärntekniklagen (5 c § kärntekniklagen). Ett fullgott samråd och en fullständig miljökonsekvensbeskrivning utgör en processförutsättning vid domstolens behandling av en tillståndsansökan. Brister i denna del kan därmed få till följd att en ansökan avvisas.

Tillståndsansökningar inklusive miljökonsekvensbedömningen ska också kungöras och göras tillgängliga för allmänheten för synpunkter (6 kap. 39 §, 22 kap. 3 och 10 § miljöbalken). I mark- och miljödomstolen ska en offentlig huvudförhandling äga rum om det inte ses som uppenbart onödigt (22 kap. 16 §), vid vilken allmänheten kan delta. Domstolens avgörande ska också kungöras (6 kap. 44 §). Av kungörelsen ska det framgå hur allmänheten kan få tillgång till innehållet i avgörandet.

Enligt miljöbalken ses miljöorganisationer, dvs. ideella föreningar eller andra juridiska personer engagerade i miljöfrågor, som en del av allmänheten i egenskap av företrädare för allmänna miljöintressen. Begreppet berörd allmänhet är inte definierat, men ska enligt miljöbalkspropositionen ges en vidsträckt innebörd. Bland de organisationer som kan anses berörda nämns miljö- och naturvårdsorganisationer, särskilt sådana som är verksamma på den ort där verksamheten planeras (prop. 1997/98:45, del 2 s. 60 och prop. 2016/17:200 s. 202). En enskild miljöorganisation som främjar miljöskydd och som uppfyller eventuella

Prop. 2023/24:41   krav i nationell lagstiftning, ses också som berörd allmänhet enligt Konventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor (Århuskonventionen).

9   Kommunernas roll i arbetet med frågor om slutförvar

Den svenska processen för kärntekniska anläggningar, inte minst slutförvaren, har genomstrukturerats av aktivt medverkande kommuner. De kommuner som varit aktuella för ett slutförvar har varit engagerade från det att arbetet med att hitta en lämplig plats för slutförvaringen påbörjades. Studier och undersökningar har bara ägt rum i de kommuner som medgett det.

Kommuner har till uppgift att företräda allmänna intressen i kommunerna i tillståndsprocesser enligt miljöbalken och har partsställning beträffande sådana intressen (22 kap. 6 § miljöbalken). Detta innebär att en berörd kommun även har rätt att överklaga domstolens beslut. Av miljöbalken följer vidare en skyldighet för verksamhetsutövare att samråda om miljökonsekvensbeskrivningens utformning med de kommuner som berörs av verksamheten (6 kap. 30 §). Reglerna om samråd är även tillämpliga för prövningen enligt kärntekniklagen (5 c § kärntekniklagen). Kommunerna är också remissinstans vid prövningen av ansökan hos mark- och miljödomstolen samt vid tillståndsprövningen enligt kärntekniklagen. Dessutom krävs det kommunal tillstyrkan för regeringens tillåtlighet av anläggningar för kärnteknisk verksamhet (17 kap. 6 § miljöbalken). Dock saknar kommunerna vetorätt vid prövningen enligt kärntekniklagen. Även regeringens beredning av ärenden för beslut om tillåtlighet kommuniceras vid behov till berörda kommuner.

Kommunerna deltar i granskningen av SKB:s Fud-program som tas fram vart tredje år, genom att Strålsäkerhetsmyndigheten som en del av myndighetens granskning remitterar programmet till bl.a. berörda kommuner.

Regeringen har även inkluderat ett villkor i beslutet om tillåtlighet enligt miljöbalken till slutförvaret för använt kärnbränsle. Enligt villkoret ska SKB ha årliga samråd med bl.a. Östhammars och Oskarshamns kommuner för att hantera lokala miljöfrågor utifrån miljöbalkens mål och tillämpningsområde. Regeringen motiverade villkoret med att god kommunikation och insyn från Östhammars och Oskarshamns kommuner är väsentligt för att främja tilliten mellan deltagarna i slutförvarsprocessen. Ett motsvarande villkor finns i mark- och miljödomstolens dom om tillstånd enligt miljöbalken till utbyggnaden av slutförvaret för radioaktivt driftavfall.

Av regeringens beslut om tillstånd enligt kärntekniklagen till slutförvaret för använt kärnbränsle och till utbyggnaden av slutförvaret för radioaktivt driftavfall, följer vidare ett förfarande med stegvis prövning.

10 Kommunernas kostnader för arbetet med frågor om slutförvar

10.1 Tidigare överväganden

Kommuners rätt till ersättning ur kärnavfallsfonden har sedan 1996 varit reglerad i lag. Inledningsvis återfanns regleringen i 4 § lagen (1992:1537) om finansiering av framtida utgifter för använt kärnbränsle och var då begränsad till kommunernas kostnader för information till allmänheten i frågor som rör hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall. I förarbetena som låg till grund för lagbestämmelsen framhävdes för det första vikten av att allmänheten gavs insyn i och information om den verksamhet som bedrivs i landet på kärnenergiområdet, för det andra att frågan fått förnyad aktualitet i samband med att SKB hade påbörjat arbetet med att finna lämpliga platser för slutförvar och för det tredje att detta utgjorde särskilda skäl till att lokalt kunna lämna information till allmänheten. Regeringen ansåg vidare att det borde komma till klart uttryck i lagtexten att kommuners informationsinsatser omfattas av kostnadsansvaret enligt kärntekniklagen och dåvarande finansieringslagen och att insatserna borde finansieras genom avgiftsmedlen (prop. 1995/96:83 s. 29). Regeringen uttalade också att kommuner, för att de ska kunna lämna information till allmänheten, måste följa och bedöma frågor om slutförvar och att även dessa kostnader omfattas av stadgandet i den mån de är nödvändiga för att ge information till allmänheten (samma prop. s. 32).

När finansieringslagen infördes togs bestämmelsen oförändrad in i den lagen (prop. 2005/06:183).

Vid den senaste översynen av finansieringslagstiftningen (prop. 2016/17:199) utökades kärnavfallsavgiften till att omfatta berörda kommuners kostnader för prövning av frågor om slutförvaring av restprodukter. Utökningen motiverades med att kommunernas medverkan i tillåtlighetsprövningen enligt miljöbalken är viktig och kräver förhållandevis stor insats, eftersom kommunerna till följd av kravet på kommunfullmäktiges tillstyrkan i miljöbalken förväntas delta aktivt i prövningen. Regeringen ansåg därför att det vore ologiskt om denna del av den samhälleliga prövningen inte ersattes av kärnkraftsindustrin i samma omfattning som den del av prövningen som ligger på staten. Regeringen framhöll att de kostnader som bör omfattas av avgiften är kommunernas kostnader för kommunfullmäktiges prövning enligt miljöbalken när en ansökan om att få upprätta en slutförvarsanläggning inom kommunen har lämnats in. Det uttalades att avgiften omfattar både prövning av de anläggningar som kommer att ingå i ett samlat system för slutförvaring av kärnbränsle och kärnavfall, och prövning av andra anläggningar som framöver kommer att utgöra slutförvar för rest-

produkter, oavsett om dessa restprodukter utgörs av kortlivat radioaktivt avfall eller långlivat avfall. De kostnader som kommunerna eventuellt kan ha för att yttra sig i samband med prövningen av samma anläggning enligt kärntekniklagen ansågs inte omfattas, eftersom kommunerna i det sammanhanget inte är en prövande myndighet (prop. 2016/17:199 s. 34–36 och 41).

10.2 Kärnavfallsavgiften ska omfatta fler av kommunernas kostnader

Regeringens förslag: Kärnavfallsavgifterna ska, utöver vad som gäller i dag, finansiera kommunernas kostnader för

- insatser i samband med stegvis prövning av slutförvaring av restprodukter,
- granskning av det program för allsidig forsknings- och utvecklingsverksamhet (Fud-programmet) som tillståndshavarna är skyldiga att redovisa vart tredje år, och
- medverka vid det årliga samråd om lokala miljöfrågor som avser anläggningar för slutförvaring som verksamhetsutövaren (Svensk Kärnbränslehantering AB) ska kalla till.

Promemorians förslag överensstämmer i allt väsentligt med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser är positiva till förslaget eller har inga invändningar mot det. *Östhammars* och *Oskarshamns kommuner* anser dock att kommunernas rätt till ersättning bör utökas ytterligare och omfatta alla steg av prövningen, inklusive miljökonsekvensbedömningen, enligt såväl kärntekniklagen som miljöbalken, från platsvalsprocess och samråd till insatser efter förslutning. Kommunerna anser vidare att kärnavfallsavgiften ska finansiera kommunernas arbete med samtliga planerade slutförvar och att det är särskilt viktigt att kärnavfallsfondens medel kan användas för att informera allmänheten om samtliga planerade förvar utan begränsning i tid. Kommunerna menar också att förslagen kommer att leda till gränsdragningsproblem eftersom prövningarna enligt kärntekniklagen och miljöbalken går i varandra och att det är svårt att skilja på kunskapsuppbyggande för att informera allmänheten och för att ta fram underlag till yttrande.

Länsstyrelsen i Kalmar län anser att kommunernas rätt till ersättning ska omfatta granskning av hela systemet för slutförvar, dvs. samtliga planerade slutförvar som omnämns i promemorian och att ersättning ska utgå även efter det att anläggningarna övergått i s.k. rutinmässig drift. *Kärnavfallsrådet* framför att möjligheten till ersättning för deltagande bör säkerställas under hela den långa projektiden för att etablera ett slutförvar och inte begränsas till den stegvisa prövningen som endast pågår under en begränsad period. *Strålsäkerhetsmyndigheten* anser att kommunerna även bör få ersättning för insatser för informationsbevarande för framtida generationer. Myndigheten framhåller att kommunerna har en viktig roll för att sprida och föra information och kunskap vidare lokalt och bör ges

ekonomiska resurser för att bidra i det arbetet. Myndigheten anser dessutom att det är viktigt att det finns en fungerande finansiering även efter det att anläggningarna tagits i rutinmässig drift, särskilt när det gäller informations- och kunskapsbevarande arbete. *Riksgäldskontoret* har inte några principiella invändningar mot förslagen. Myndigheten efterfrågar dock ytterligare vägledning kring tolkningen av bestämmelserna och framhåller att det ska vara lätt för *Riksgäldskontoret* att avgöra vad medel kan användas för.

Naturskyddsföreningen, Jordens vänner och Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG) framför i ett gemensamt remissyttrande att man bör överväga att förenkla lagtexten och reglera detaljerna om användningen av medel ur kärnavfallsfonden i finansieringsförordningen. Dessutom bör kärnavfallsavgiften omfatta fler av kommunernas kostnader, såsom kostnader för informationsbevarande för framtida generationer, yttranden över frågor som rör *Riksgäldskontoret*s arbete med kärnavfallsfinansiering samt insatser för samtliga planerade slutförvar och forskningsfrågor utöver sådana kopplade till Fud-programmet. Miljöorganisationerna menar också att det bör klargöras att kommunerna kan använda medel för att ge stöd till kommunala miljöorganisationer. Mot bakgrund av det tekniska kunnande som krävs för att granska en säkerhetsredovisning ifrågasätter *Sydkraft Nuclear Power AB* och *Svensk kärnbränslehantering AB* att någon annan än Strålsäkerhetsmyndigheten ges rätt att vidta en sådan granskning inom ramen för den stegvisa prövningen. Bolagen tillstyrker dock kommunernas rätt till ersättning för de ändamål och av de skäl som framgår av promemorian.

Skälen för regeringens förslag

Kärnavfallsavgifterna ska finansiera fler av kommunernas kostnader

Vid den senaste översynen av berörda kommuners rätt till ersättning ur kärnavfallsfonden var utgångspunkten för bedömningen den kommunala prövningen enligt 17 kap. 6 § miljöbalken och den arbetsinsats den gav upphov till för kommunerna i tillåtighetsprövningen. Sedan dess har tillstånd meddelats för en utbyggnad av slutförvaret för låg- och medelaktivt avfall. Regeringen har också meddelat beslut att tillåta slutförvaret för använt kärnbränsle. Processerna befinner sig därmed i ett nytt skede och kommunfullmäktiges prövning är avslutad. Kommunerna kan därför inte längre betraktas som en prövande myndighet i de pågående processerna och det är endast kommunernas kostnader för information till allmänheten som i dagsläget kan finansieras genom medel ur kärnavfallsfonden (4 § 8 finansieringslagen). Enligt förarbetena ska även kommunernas kostnader för att följa och bedöma frågor om slutförvar omfattas av bestämmelsen i den mån de är nödvändiga för att ge information till allmänheten (se prop. 1995/96:83 s. 32).

Kommunernas medverkan i beslutsprocesserna för slutförvaren och det efterföljande arbetet har varit en viktig del av att demokratiskt förankra processerna och besluten hos allmänheten lokalt. Kommunerna har också bidragit till att öka allsidigheten av besluten. Deras medverkan i de fortsatta processerna för slutförvaret för använt kärnbränsle och utbyggnaden av slutförvaret för låg- och medelaktivt avfall är fortsatt

viktig och kommunerna förväntas delta aktivt i processerna, inte bara genom att informera allmänheten.

En förläggning av ett slutförvar för använt kärnbränsle är en stor fråga för den berörda kommunen och innebär att kommunerna behöver hantera och ta ställning till komplexa frågor som går utöver vad som uppkommer vid förläggning av mer konventionella industrianläggningar. Processerna förväntas också pågå under lång tid. Exempelvis förväntas den stegvisa prövningen för slutförvaret i Forsmark pågå under ca tio år fram till rutinmässig drift, som i sin tur planeras pågå under ca 30 år. Totalt beräknas det ta ca 70 år till dess att slutförvaret slutligen förslutits. Detta gör sammantaget att det finns skäl att långsiktigt säkerställa att kommunerna har tillräckliga ekonomiska resurser för att bidra i de fortsatta processerna.

Utgångspunkten för finansieringen av omhändertagandet av kärnavfall är att kärnkraftindustrin – inte staten eller kommunerna – ska bekosta omhändertagandet. Med beaktande av kommunernas viktiga roll i den fortsatta processen för slutförvaren anser regeringen att det är rimligt att fler av kommunernas kostnader omfattas av kärnavfallsavgiften och därmed bekostas av kärnkraftsindustrin. Regeringen anser dock inte att det är rimligt att kärnavfallsavgiften, så som *Oskarshamns* och *Östhammars kommuner* önskar, omfattar samtliga kostnader som kommunerna har till följd av prövningen enligt kärntekniklagen och miljöbalken, från platsvalsprocess och samråd om miljökonsekvenser till insatser efter förslutning. En avvägning behöver göras av vilka kostnader som det är rimligt att kärnkraftsindustrin bekostar. Vilka av kommunernas kostnader som bör omfattas av kärnavfallsavgiften utvecklas i det följande.

Kärnavfallsavgiften definieras i finansieringslagen genom att det anges vilka kostnader som avgiften finansierar. Kostnaderna räknas upp i 4 § finansieringslagen. En utökning av de kostnader som kan finansieras genom kärnavfallsavgiften bör därför regleras genom tillägg till uppräknningen i 4 § finansieringslagen. Ett alternativ, som *Naturskyddsföreningen*, *Jordens vänner* och *Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG)* nämner, är att i lagen ange vilka typer av kostnader som kan finansieras av kärnavfallsavgiften, och på förordningsnivå närmare avgränsa vad fondmedlen får användas till. Regeringen anser dock att en reglering i lag är att föredra, bl.a. eftersom det ger kommunerna en större trygghet för sin finansiering och är i linje med den befintliga definitionen av kärnavfallsavgiften. Närmare bestämmelser som i viss utsträckning begränsar vad medlen får användas till kommer dock alltså att finnas på förordningsnivå.

I promemorian föreslås att den befintliga beloppsgränsen för kommuners ersättning, som regleras i finansieringsförordningen och för närvarande uppgår till 10 miljoner kronor, ska kvarstå oförändrad. Detsamma gäller den befintliga begränsningen att ersättning endast bör komma i fråga för kommuner där en anläggning för slutförvar för restprodukter planeras eller byggs. Regeringen gör ingen annan bedömning i dessa delar.

Kärnavfallsavgiften omfattar inte kommunernas kostnader för det arbete de har lagt ned i form av yttranden m.m. i samband med tillståndsprövningen enligt kärntekniklagen för slutförvaret för använt kärnbränsle och utbyggnaden av slutförvaret för låg- och medelaktivt avfall. När bestämmelsen infördes bedömde regeringen att kommunernas kostnader enligt kärntekniklagen – där kommunerna inte är en prövande myndighet – inte skulle finansieras av kärnavfallsavgiften (prop. 2016/17:199 s. 34–36 och 41). Tillståndsprövningarna enligt kärntekniklagen är avslutad för båda dessa slutförvar. Nästa tillståndsprocess enligt kärntekniklagen för ett slutförvar av restprodukter som i dagsläget är känd är slutförvaret för långlivat avfall (SFL). Projektet befinner sig alltså i planeringsstadiet och det är oklart när samrådsprocessen inleds eller när en ansökan kan förväntas.

Prövningarna enligt miljöbalken och kärntekniklagen bygger i viss utsträckning på samma underlag och överlappar i vissa delar. Regeringen delar dock inte Oskarshamns och Östhammars kommuners bedömning att det i sig skulle vara ett tillräckligt skäl för att kommunernas kostnader för prövning enligt kärntekniklagen ska finansieras av medel från kärnavfallsfonden. Omfattningen av ansökan för SFL och komplexiteten i frågorna förväntas inte utmärka sig i jämförelse med slutförvaret för använt kärnbränsle för vilket berörda kommuner inte haft rätt till ersättning ur kärnavfallsfonden. Regeringen gör därför ingen annan bedömning än den som gjordes när de nuvarande bestämmelserna infördes, dvs. kommunernas medverkan i tillståndsprövningen enligt kärntekniklagen bör även fortsättningsvis finansieras av kommunerna. Det bör dock tydliggöras i finansieringslagen att det är kommunens kostnader för prövningen enligt miljöbalken som ska finansieras av kärnavfallsavgiften. På så sätt blir det tydligare att prövningen enligt kärntekniklagen inte omfattas (jfr prop. 2016/17:199 s. 41).

Den stegvisa prövningen skiljer sig dock från tillståndsprövningen enligt kärntekniklagen genom att den kommer att ha en annan detaljeringsgrad och bl.a. innehålla en prövning av om de tekniska lösningar som omfattas av tillstånden faktiskt fungerar i praktiken. Prövningen kommer att hantera säkerhetsaspekter som har omedelbar betydelse för de berörda kommunernas invånare. Kommunernas insyn i prövningen är därför ett viktigt led i att öka allmänhetens insyn i säkerhetsfrågorna och förankra besluten och processerna i lokalsamhället, inte minst genom att kommunerna kan lyfta lokala säkerhetsaspekter. Komplexiteten i de frågor som kommer att behandlas tillsammans med den arbetsinsats som kommunerna kan komma att lägga ned för att följa den stegvisa prövningen förväntas gå utöver vad som är nödvändigt för att informera allmänheten. Den förväntas också gå utöver vad en kommun normalt behöver hantera. Det är därför viktigt att kommunerna ges ekonomiska förutsättningar för insyn i och eventuell möjlighet att delta i den stegvisa prövningen. Kommunernas kostnader i dessa delar får ses som en del av de faktiska kostnaderna för att hantera och slutförvara använt kärnbränsle som ska täckas av dem som genererat avfallet och inte av de kommun-

invånare som berörs av förvaret (jfr 1 § finansieringslagen och 10 § 3 kärntekniklagen).

Det saknas närmare reglering om vilken roll som kommunerna ska ha i den stegvisa prövningen. Regeringen anser inte att bristen på sådana regler är något hinder för att möjliggöra för kommunerna att finansiera sina insatser i samband med den stegvisa prövningen genom medel från kärnavfallsfonden. Kommunernas insatser skulle kunna bestå av att följa och bedöma prövningen, granska delar av säkerhetsredovisningarna ur ett lokalt perspektiv med beaktande av behovet av sekretess av redovisningarna och olika former av medverkan såsom exempelvis yttranden.

Den stegvisa prövningen framgår av villkor i tillstånden enligt kärntekniklagen. Närmare anvisningar för hur den stegvisa prövningen ska gå till finns i Strålsäkerhetsmyndighetens föreskrifter, som beskrivs i avsnitt 6.3. Av föreskrifterna framgår att såväl den preliminära säkerhetsredovisningen som den förnyade och den kompletterade säkerhetsredovisningen i varje skede av den stegvisa prövningen ska vara säkerhetsgranskad samt prövad och godkänd av Strålsäkerhetsmyndigheten (4 kap. 2 § SSMFS 2008:1). Det innebär att det ingår en prövning av säkerhetsredovisningar i de olika skedena av den stegvisa prövningen. Regeringen anser därför att den stegvisa prövningen i finansieringslagen bör beskrivas som en prövning av säkerhetsredovisningar enligt föreskrifter meddelade med stöd i kärntekniklagen. Kommunernas kostnader till följd av den prövningen bör läggas till uppräknningen av kostnader som omfattas av kärnavfallsavgiften i 4 § finansieringslagen.

Kärnavfallsavgiften bör finansiera kommunernas insatser i samband med den stegvisa prövningen av anläggningar som utgör och kan utgöra slutförvar för restprodukter. I det ingår såväl slutförvaret för använt kärnbränsle som utbyggnaden av slutförvaret för radioaktivt driftavfall och det planerade slutförvaret för långlivat avfall (SFL).

Finansieringen av kommunernas kostnader för den stegvisa prövningen upphör i samband med Strålsäkerhetsmyndighetens beslut att godkänna en kompletterad säkerhetsredovisning inför rutinmässig drift av en anläggning. Några remissinstanser, däribland *Länsstyrelsen i Kalmar län*, lyfter att den stegvisa prövningen endast är en liten del av den långa projektiden för att uppföra ett slutförvar för använt kärnbränsle och att det är angeläget att kommunerna har en tillräcklig finansiering även efter det att anläggningen tagits i rutinmässig drift. Regeringen instämmer i detta men anser att det bör vara tillräckligt att kommunerna får ersättning för kostnader för information till allmänheten och granskning av Fud-programmet (se vidare under nästa avsnitt) för att säkerställa allmänhetens fortsatta insyn i projektet. Vidare ingår det i de lokala säkerhetsnämndernas roll att informera allmänheten lokalt om säkerhets- och strålskyddsfrågor vid slutförvarsanläggningar. Nämnderna kommer därför att kunna bidra till att allmänheten får en fortsatt insyn i arbetet med slutförvaren även efter det att förvaren övergått i rutinmässig drift.

Kommunernas kostnader för granskning av Fud-programmet ska finansieras av kärnavfallsavgiften

Utöver den utveckling av slutförvaren som kommer att ske inom ramen för den stegvisa prövningen kommer avgörande utvecklingsfrågor att

behandlas inom Fud-programmet. Bland annat kommer det fortsatt att bedrivas forskning om den kapsel som ska omge avfallet i slutförvaret för använt kärnbränsle, slutförvarsmiljön och bergets egenskaper. Även informations- och kunskapsöverföring till framtida generationer kommer att behandlas inom programmet. Den som har tillstånd att inneha eller driva en kärnkraftsreaktor ska enligt 12 § kärntekniklagen ta fram ett Fud-program vart tredje år. Programmet ska skickas till regeringen för att granskas och utvärderas.

Granskningen av Fud-programmet är en viktig del av att öka insynen i processen med att upprätta ett säkert slutförvar. För närvarande har berörda kommuner endast rätt till ersättning för att följa och bedöma forsknings- och utvecklingsarbetet om det är ett led i kommunernas arbete med att informera allmänheten, vilket får ses som en del av kommunernas kunskapsuppbyggande arbete. Yttranden över programmet omfattas alltså inte.

Regeringen anser att kommunernas granskning av Fud-programmet kan bidra till att lyfta det lokala perspektivet i utvecklingsarbetet och därmed säkerställa att den forsknings- och utvecklingsverksamhet som bedrivs av tillståndshavarna får en allsidig belysning. Kommunernas granskning har alltså ett syfte som går utöver deras eget kunskapsuppbyggande. Eftersom kostnaderna för att forsknings- och utvecklingsverksamheten blir allsidigt belyst omfattas av tillståndshavarnas betalningsansvar enligt finansieringslagen (1 § finansieringslagen och 11 § kärntekniklagen) är det rimligt att kärnkraftsindustrin bekostar kommunernas arbete i den delen. Kommunernas roll bör vara att kommentera och granska programmet ur ett lokalt perspektiv. Regeringen anser sammanfattningsvis att kommunernas kostnader för granskning av Fud-programmet enligt 12 § kärntekniklagen bör läggas till uppräknningen av kostnader som omfattas av kärnavfallsavgiften i 4 § finansieringslagen.

Strålsäkerhetsmyndigheten och Oskarshamns och Östhammars kommuner framför att kommunerna även bör få ersättning ur kärnavfallsfonden för insatser för informationsbevarande för framtida generationer. Informationsbevarande för framtida generationer är en central fråga för den långsiktiga hanteringen av kärnavfallet, som kommer att behöva belysas särskilt i den fortsatta utvecklingen av slutförvaren. I dagsläget saknas det dock närmare detaljer om informationsbevarandet och vilka roller berörda aktörer kommer att ha inom detta. Det går därför inte heller att bedöma kommunernas roll eller rimligheten i att kärnavfallsfondens medel bekostar kommunernas arbete i denna del, utöver vad som redan ingår i arbetet med att informera allmänheten. Regeringen anser därför inte att någon ytterligare ersättning för berörda kommuners arbete med informationsbevarande för kommande generationer är motiverad i dagsläget.

Kommunernas kostnader för medverkan i årliga samråd om lokala miljöfrågor ska finansieras av kärnavfallsavgiften

Kommunfullmäktiges prövning är avslutad genom tillåtligheten av såväl utbyggnaden av slutförvaret för låg- och medelaktivt avfall som slutförvaret för använt kärnbränsle. Berörda kommuner är därmed inte längre att betrakta som prövande myndigheter.

Oskarshamns och Östhammars kommuner anser att kärnavfallsavgiften ska omfatta deras kostnader för aktiv medverkan i tillståndsprövningen enligt miljöbalken, som nu återupptagits för slutförvaret för använt kärnbränsle och kommer att aktualiseras för slutförvaret för långlivat avfall (SFL). Kommunerna anser också att deras medverkan inför kommande samråd för SFL bör omfattas av kärnavfallsavgiften.

Regeringen har i sitt beslut om tillåtlighet för slutförvaret för använt kärnbränsle inkluderat ett särskilt villkor som föreskriver att SKB ska möta bl.a. Östhammars och Oskarshamns kommuner minst en gång per år för att avhandla lokala miljöfrågor. Av villkoret framgår att SKB, inom ramen för dessa möten, fortlöpande ska lämna information om sådana förhållanden i verksamheten vid anläggningen för slutförvaring av kärnämne och kärnavfall eller inkapslingsanläggningen Clink som kan ge upphov till lokal miljöpåverkan eller som är av betydelse för kommunerna. Regeringen har motiverat beslutet med att god kommunikation och insyn mellan inblandade parter är en viktig del i slutförvarsprocessen. Motsvarande villkor finns i miljötillståndet för utbyggnaden av slutförvaret för låg- och medelaktivt avfall. Regeringen anser att kommunernas kostnader för att delta vid dessa årliga samråd bör finansieras genom kärnavfallsavgiften.

Arbetsinsatserna som följer av dessa möten får anses gå utöver vad en kommun normalt behöver hantera. Regeringen anser därför att det är rimligt att kommunernas kostnader till följd av dessa möten ses som en del av de faktiska kostnader för att hantera och slutförvara kärnavfall som kärnkraftsindustrin är skyldig att bekosta. Dessa kostnader bör därför läggas till uppräknningen i 4 § finansieringslagen av kostnader som kärnavfallsavgiften omfattar. För att kommunerna aktivt ska kunna delta i mötena måste de också följa och bedöma tillståndsprövningen enligt miljöbalken. Även dessa kostnader bör därför anses omfattas av stadgandet.

Kommunernas kostnader för medverkan i tillståndsprövningen enligt miljöbalken ska inte finansieras av kärnavfallsavgiften

Kommunernas huvudsakliga arbetsinsats i miljöprövningarna har ägt rum inom ramen för tillåtighetsprövningen. Insatserna har finansierats av kärnavfallsavgiften. Kommunernas insatser i tillståndsprövningarna får dock anses falla inom kommunernas sedvanliga kompetens på miljöområdet, som kommunerna typiskt sett inte får någon särskild ersättning för. Detsamma gäller insatser i ett framtida samråd och tillståndsprövning för SFL. Därutöver kan det inte heller uteslutas att finansiering ur kärnavfallsfonden av kommunernas kostnader för medverkan som part i en rättegång skulle kunna ses som att kommunerna får en ensidig rätt till ersättning för sina rättegångskostnader från kärnkraftsindustrin. I mål om miljöfarlig verksamhet är utgångspunkten att var och en svarar för sina rättegångskostnader (25 kap. 1 § miljöbalken). Regeringens bedömning är därför att kärnavfallsavgiften inte bör utökas till att omfatta kommunernas kostnader för medverkan i tillståndsprövningen enligt miljöbalken och samråd som äger rum inför att en ansökan om miljötillstånd lämnas in.

Kommunernas kostnader för information till allmänheten i frågor som rör hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall omfattas av kärnavfallsavgiften. Enligt förarbetsuttalanden omfattar detta även kommunernas kostnader för att följa och bedöma frågor om slutförvar, i den mån de är nödvändiga för att ge information till allmänheten (prop. 1995/96:83 s. 32). Något annat tycks inte ha varit avsikten än att kostnader för information om samtliga i dagsläget planerade slutförvar ska omfattas av bestämmelsen. Regeringen ser inget skäl att göra en annan bedömning i den delen.

Naturskyddsföreningen, Jordens vänner och Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG) anser att det bör klargöras att kommunerna kan använda medel ur kärnavfallsfonden för att ge stöd till kommunala miljöorganisationer. I samband med att det infördes en möjlighet för berörda kommuner att få ersättning ur kärnavfallsfonden för kostnader för information till allmänheten uttalades i förarbetena att avsikten inte var att t.ex. organisationer skulle kunna få medel för att informera om kärnavfallsfrågor (prop. 1995/96:83 s. 32). Regeringen ser inga skäl till att ändra på detta. Kärnavfallsavgiften ska alltså inte heller i fortsättningen omfatta stöd från kommunerna till lokala miljöorganisationer.

En kommuns internationella insatser ersätts redan i den mån insatserna ingår som ett led i kommunens informationsinsatser till allmänheten. Det saknas skäl att därutöver låta kärnkraftsindustrin bekosta internationella insatser.

11 Stödet till ideella föreningar ur kärnavfallsfonden ska inte utökas

<p>Regeringens bedömning: Kärnavfallsavgiften bör inte finansiera ekonomiskt stöd till ideella föreningar för insatser i samband med den fortsatta processen för att hantera och slutförvara använt kärnbränsle.</p>

Promemorians förslag avviker från regeringens. I promemorian föreslås att kärnavfallsavgiften även ska omfatta ekonomiskt stöd till ideella miljöorganisationer för insatser i samband med den stegvisa prövningen av anläggningar för slutförvaring av använt kärnbränsle och de årliga samråd om lokala miljöfrågor för anläggningar för slutförvaring av använt kärnbränsle som verksamhetsutövaren enligt regeringens beslut om tillåtlighet ska kalla till.

Remissinstanserna: Remissvaren kan delas upp i två grupper. Den ena gruppen tillstyrker promemorians förslag eller har inga invändningar mot det. I denna grupp ingår bl.a. *Kärnavfallsrådet, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Oskarshamns kommun, Östhammars kommun* och *Naturskyddsföreningen, Jordens Vänner och Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning*

(MKG). Den andra gruppen avstyrker promemorians förslag med hänvisning till att ideella föreningar inte har någon utpekad roll i den fortsatta processen för att hantera och slutförvara använt kärnbränsle och att det inte är rimligt att kärnkraftsindustrin ska bekosta eventuellt ekonomiskt stöd till föreningarna. I denna grupp ingår *Svensk kärnbränslehantering AB*, *Sydkraft Nuclear Power AB*, *Vattenfall AB* och *Kvalitativ kärnavfallsinformation*. Därutöver anser *Strålsäkerhetsmyndigheten* att det bör tydliggöras vilken roll ideella föreningar ska ha i den fortsatta processen för slutförvaring av använt kärnbränsle innan stöd till föreningarna återinförs. *Riksgäldskontoret* har inte några principiella invändningar mot förslaget men anser att det behöver förtydligas.

Skälen för regeringens bedömning: Miljöorganisationernas insatser i slutförvarsprocessen har möjliggjorts genom det ekonomiska stöd som de har beviljats, initialt ur kärnavfallsfonden och på senare år genom statligt bidrag. Åren 2005–2017 finansierades stödet genom kärnavfallsavgiften.

Enligt finansieringslagen omfattar kärnavfallsavgiften stöd till ideella föreningar för insatser i samband med frågor om lokalisering av anläggningar för hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle (4 § 9). Frågan om lokalisering av slutförvaret för använt kärnbränsle är avgjord genom regeringens beslut att tillåta anläggningen på utpekade fastigheter. Finansieringsförordningen innehåller närmare bestämmelser om vad stödet till föreningarna får avse. Bland annat framgår det av förordningen att stödet inte får avse insatser som ideella föreningar gör efter det att tolv månader förflutit från det att tillståndsansökan och miljökonsekvensbeskrivning har kungjorts enligt miljöbalken (38 § första stycket). Tillståndsansökan för det slutförvar för använt kärnbränsle som nu är aktuellt kungjordes i januari 2016 och möjligheten för ideella föreningar att få ekonomiskt stöd ur kärnavfallsfonden när det gäller det slutförvaret upphörde därmed 2017. Bestämmelsen i finansieringslagen som föreskriver att stöd till ideella föreningar omfattas av kärnavfallsavgiften finns dock alltså kvar i lagen.

Efter 2017 har ersättning till ideella föreningar lämnats som ett öronmärkt statligt bidrag genom att regeringen har avsatt medel, först från anslag 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten*, och sedan 2022 från anslag 1:2 *Miljöövervakning m.m.* Strålsäkerhetsmyndigheten har disponerat medel samt beslutat om bidrag t.o.m. 2023.

Även Naturvårdsverket disponerar årligen medel från anslag 1:2 *Miljöövervakning m.m.* för bidrag till ideella miljöorganisationer som bidrar till att uppfylla de nationella miljö kvalitetsmål som riksdagen har beslutat om. Naturvårdsverket beslutar om fördelningen av medlen.

I promemorian föreslås att finansieringslagen ska ändras så att kärnavfallsavgiften även omfattar stöd till ideella föreningar för insatser i samband med den stegvisa prövningen av anläggningar för slutförvaring av använt kärnbränsle och samråd om lokala miljöfrågor som verksamhetsutövaren kallar till. Det bedöms också att möjligheten till öronmärkt statligt bidrag bör fortsätta.

Syftet med stödet till miljöorganisationerna har varit att underlätta organisationernas deltagande i arbetet med slutförvaring av kärnavfallet för att på så sätt säkerställa en allsidig belysning av frågorna och öka allmänhetens insyn i processen och förtroende för besluten. Efter regeringens beslut att tillåta slutförvaret för använt kärnbränsle befinner

sig processen dock i ett nytt, mer tekniskt, skede. Regeringen anser att allmänheten ska ha möjlighet att följa det fortsatta arbetet med slutförvaret. Genom förslaget att kärnavfallsavgiften ska finansiera fler av kommunernas kostnader säkerställs att kommunerna kan ha en fortsatt aktiv roll i arbetet för att etablera ett sammanhängande system för slutförvaring av använt kärnbränsle. Allmänhetens insyn i arbetet kan därmed i stor utsträckning tillgodoses genom de berörda kommunerna som t.ex. har möjlighet att få ersättning för kostnader för information till allmänheten.

Mot denna bakgrund instämmer regeringen med de remissinstanser som anser att det inte finns skäl för att låta kärnkraftsindustrin finansiera ekonomiskt stöd till ideella föreningar på det sätt som föreslås i promemorian. Ideella föreningar som är engagerade i frågor om slutförvaring av använt kärnbränsle bör i stället vara hänvisade till att ansöka om medel från den anslagspost som Naturvårdsverket disponerar för bidrag till ideella miljöorganisationer för arbete som bidrar till att uppfylla de nationella miljö kvalitetsmål som riksdagen har beslutat om.

Stödet till ideella föreningar för insatser i samband med lokalisering av slutförvar finns fortfarande kvar med detta förslag.

12 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2024. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för kommuners kostnader som hänför sig till 2024.

Promemorians förslag avviker från regeringens. I promemorian föreslås att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2023 och det föreslås inte någon övergångsbestämmelse.

Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inga invändningar mot det.

Skälen för regeringens förslag: Enligt finansieringsförordningen ska en kommuns ansökan om fondmedel för kostnader som omfattas av kärnavfallsavgiften ges in till Riksgäldskontoret senast tre månader före den period som ansökan avser (34 § första stycket). Fondmedel betalas ut i förskott (35 §). Enligt den praxis som utvecklats ansöker de kommuner som har rätt till ersättning ur kärnavfallsfonden om medel ur fonden för ett år i taget. Det innebär att kommunerna senast den sista september varje år ansöker om medel ur kärnavfallsfonden för nästkommande år.

Bestämmelserna bör träda i kraft den 1 juli 2024 för att kommunerna ska ha möjlighet att senast den 30 september 2024 ansöka om medel för 2025 med stöd av de nya bestämmelserna. De nya bestämmelserna bör tillämpas första gången på kommuners kostnader som hänför sig till 2025. En övergångsbestämmelse bör införas med den innebörden.

13 Konsekvenser

13.1 Konsekvenser för det offentliga

Förslagen till ändringar i finansieringslagen innebär i korthet att kärnavfallsavgiften, utöver vad som gäller i dag, ska omfatta fler av kommunernas kostnader för insatser i samband med frågor om slutförvar av kärnavfall.

Frågan om omhändertagandet av det använda kärnbränslet och andra restprodukter från kärnkraftsindustrin är av nationellt intresse men har också en tydlig påverkan på lokala intressen. Syftet med de föreslagna ändringarna är att öka allmänhetens insyn i frågorna om slutförvar samt säkerställa en allsidig belysning av relevanta frågeställningar i de fortsatta processerna för hantering och slutförvaring, framför allt det använda kärnbränslet. Detta kan uppnås genom att säkerställa att kommunerna har tillräcklig finansiering för att delta i de kommande processerna. Att inte genomföra förslagen riskerar att försämra och ytterst hindra allmänhetens insyn i processerna, eftersom kommunerna kan komma att avstå från medverkan på grund av bristande ekonomiska resurser. Risken för att staten ska behöva stå för kostnader som omfattas av tillståndshavarnas betalningsansvar förväntas också minska genom att en allsidig granskning av relevanta frågeställningar främjas.

Förslagen förväntas inte leda till några ökade kostnader för staten. Riksgäldskontoret hanterar redan enligt gällande ordning kommunens ansökningar om medel ur kärnavfallsfonden. En utökning av vad kommunen kan ansöka om medel för förväntas inte öka Riksgäldskontorets handläggning i någon större utsträckning. Till viss del tydliggör förslagen vilka kostnader kommunen kan ansöka om medel för, vilket i stället förväntas underlätta myndighetens hantering. De ändringar som föreslås anpassar kommunens möjligheter till ersättning utifrån var processerna befinner sig i dagsläget. Kommunens behov av medel beräknas inte heller öka genom att nu gällande stöd fördelas över fler verksamhetsdelar.

13.2 Konsekvenser för kärnkraftsindustrin

Finansieringslagen innehåller bestämmelser som syftar till att säkerställa finansieringen av de allmänna skyldigheter som följer av lagen om kärnteknisk verksamhet. Det ingår i tillståndshavarnas skyldigheter att bl.a. svara för de åtgärder som krävs för att på ett säkert sätt hantera och slutförvara kärnavfall m.m. som uppkommit i verksamheten och på ett säkert sätt avveckla och riva anläggningar som verksamheten inte längre ska bedrivas i. Det är också tillståndshavarnas skyldighet att svara för att den allsidiga forsknings- och utvecklingsverksamhet bedrivs som behövs för att fullgöra en säker slutförvaring samt för avveckling och rivning av anläggningar. De kostnader som förslagen omfattar ska dels ses som en del av de faktiska kostnaderna för att hantera och slutförvara kärnavfall eller kärnämne som inte ska användas på nytt, dels ingå i ansvaret att säkerställa att frågorna om kärnavfallens slutförvaring blir allsidigt belysta.

Det är alltså fråga om kostnader som kärnkraftsindustrin är skyldig att bekosta redan enligt befintliga bestämmelser. Förslagen ändrar således inte på kärnkraftsindustrins huvudsakliga betalningsansvar.

Som anges ovan bedöms förslagen inte öka Riksgäldskontorets kostnader i någon större utsträckning. I den mån en ökning sker kan det komma att belasta kärnavfallsfonden i form av ökat behov av ersättning ur fonden.

Det är svårt att säga om förslagen kommer att påverka hur mycket medel som betalas ut till kommunerna eftersom utbetalningarna skiljer sig mycket mellan åren. Regeringen planerar inte någon ändring av den befintliga beloppsgränsen för kommuners ersättning ur kärnavfallsfonden som regleras i finansieringsförordningen och uppgår till 10 miljoner kronor per kommun och år. Sammantaget kan den ekonomiska belastningen på kärnavfallsfonden öka marginellt genom förslagen, men förslagen bör endast i liten utsträckning påverka reaktorinnehavarnas betalningsskyldighet till fonden. Kostnaderna för kärnkraftsindustrin förväntas därför bli begränsade.

13.3 Konsekvenser för miljön

De föreslagna ändringarna förväntas inte medföra några negativa konsekvenser för miljön.

14 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter

4 §

Med *kärnavfallsavgift* avses i denna lag avgift för att finansiera

1. tillståndshavarnas kostnader för en säker hantering och slutförvaring av restprodukter,

2. tillståndshavarnas kostnader för en säker avveckling och rivning av kärntekniska anläggningar,

3. tillståndshavarnas kostnader för den forsknings- och utvecklingsverksamhet som behövs för att de åtgärder som avses i 1 och 2 ska kunna vidtas,

4. statens kostnader för sådan forsknings- och utvecklingsverksamhet som behövs för att pröva de åtgärder som avses i 1–3,

5. statens kostnader för förvaltning av medel och prövning av frågor enligt denna lag,

6. statens kostnader för tillsyn av sådan verksamhet som avses i 2,

7. *statens kostnader för*

a) prövning av frågor om slutförvaring av restprodukter, och

b) övervakning och kontroll av slutförvar av restprodukter enligt 16 § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet,

8. *kommunernas kostnader för*

a) prövning enligt miljöbalken av frågor om slutförvaring av restprodukter,

b) insatser i samband med prövning av säkerhetsredovisningar för slutförvaring av restprodukter enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 10 b § lagen om kärnteknisk verksamhet,

c) granskning av programmet för allsidig forsknings- och utvecklingsverksamhet enligt 12 § lagen om kärnteknisk verksamhet, och

d) medverkan vid samråd som verksamhetsutövaren kallat till om lokala miljöfrågor som avser anläggningar för slutförvaring av restprodukter,

9. tillståndshavarnas, statens och kommunernas kostnader för information till allmänheten i frågor som rör hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall, och

10. stöd till ideella föreningar för insatser i samband med frågor om lokalisering av anläggningar för hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle.

Paragrafen reglerar vad kärnavfallsavgiften finansierar. Övervägandena finns i avsnitt 10.2.

Sjunde punkten ändras genom att kommunernas kostnader tas bort ur bestämmelsen och flyttas till en ny åttonde punkt. På så sätt omfattar sjunde punkten endast statens kostnader.

Åttonde punkten a motsvarar hittillsvarande sjunde punkten a i den del den avser kommunernas kostnader för prövning av frågor om slutförvaring av restprodukter. Det tydliggörs även att det är kommunernas kostnader för prövning enligt miljöbalken som avses.

Åttonde punkten b är ny. Den innebär att även kommunernas kostnader för insatser i samband med den stegvisa prövning som Strålsäkerhetsmyndigheten genomför enligt föreskrifter som meddelats med stöd av 10 b § lagen om kärnteknisk verksamhet ska bekostas av kärnavfallsavgiften. De kostnader som avses är kommunernas kostnader för att följa och bedöma den stegvisa prövningen samt eventuella yttranden i samband med Strålsäkerhetsmyndighetens granskning och prövning av de säkerhetsredovisningar som ska ges in i varje skede av den stegvisa prövningen.

Åttonde punkten c är ny och innebär att kommunernas kostnader för granskning av programmet för allsidig forsknings- och utvecklingsverksamhet (Fud-programmet) enligt 12 § lagen om kärnteknisk verksamhet ska bekostas av kärnavfallsavgiften. De närmare kostnader som avses är de kostnader som kommuner har för att granska och eventuellt yttra sig över Fud-programmet.

Åttonde punkten d är ny. Enligt denna punkt ska kommunernas kostnader för medverkan vid samråd om lokala miljöfrågor finansieras av kärnavfallsavgiften. De samråd som avses är de årliga samråd som verksamhetsutövaren ska kalla till enligt villkor i regeringens beslut om tillåtlighet för slutförvaret för använt kärnbränsle och mark- och miljödomstolens tillstånd till utbyggnaden av slutförvaret för radioaktivt driftavfall. Kärnavfallsavgiften ska finansiera kommunernas kostnader för medverkan vid samråden. För att kommunerna ska kunna delta vid samråden måste de också följa och bedöma tillståndsprocessen enligt miljöbalken för slutförvaret för använt kärnbränsle. Även dessa kostnader ska således finansieras av kärnavfallsavgiften.

I övrigt görs redaktionella ändringar.

I denna lag avses med

grundkostnad: de årliga förväntade kostnaderna för åtgärder och verksamheter som avses i 4 § 1–3, och

merkostnad: de årliga förväntade kostnaderna för åtgärder och verksamheter som avses i 4 § 4–10.

Paragrafen innehåller förklaringar till uttrycken grundkostnad och merkostnad.

Uttrycket merkostnad utvidgas till att omfatta även sådana kostnader för kommuner som anges i 4 § 8.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för kommuners kostnader som hänför sig till 2024.

I *första punkten* anges när lagen träder i kraft. *Andra punkten* innebär att den nya lydelsen ska tillämpas första gången på kommuners kostnader som avser 2025. Den äldre lydelsen gäller alltså för kostnader som hänför sig till 2024, även om de utbetalas efter ikraftträdandet.

Sammanfattning av promemorian Långsiktig finansiering av kommuners och ideella föreningars medverkan i frågor om slutförvar

I promemorian lämnas förslag till ändringar i lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter och förordningen (2017:1179) om finansiering av kärntekniska restprodukter.

Genom ändringarna föreslås att kärnavfallsavgiften återigen ska få användas för ekonomiskt stöd till ideella föreningar för vissa insatser i samband med den fortsatta prövningen för att få uppföra och driva det sammanhängande systemet för slutförvaring av använt kärnbränsle. Även de kommuner där en anläggning för slutförvar av använt kärnbränsle och radioaktivt avfall planeras, föreslås få en utökad rätt till ersättning ur kärnavfallsfonden, genom att ersättningen anpassas till kommunernas förväntade arbetsinsatser i de kommande beslutsprocesserna för slutförvaring av restprodukter. I detta ingår både prövning av de anläggningar som kommer ingå i ett sammanhängande system för slutförvaring av använt kärnbränsle och prövning av utbyggnaden av slutförvaret för radioaktivt driftavfall, SFR 2.

Det föreslås inte någon ökning av tillgängliga belopp för vare sig kommunerna eller de ideella föreningarna, utan endast att nu gällande belopp ska kunna utnyttjas för andra kostnader.

Syftet med förslagen är att säkerställa att en allsidig bedömning och granskning av slutförvaringens miljö- och säkerhetskONSEKVENSER kan äga rum och att allmänheten ges insyn i arbetet med slutförvaring av använt kärnbränsle och radioaktivt driftavfall.

Förslag till lag om ändring i lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter

Härigenom föreskrivs att 4 och 5 §§ i lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Med kärnavfallsavgift avses i denna lag avgift för att finansiera

1. tillståndshavarnas kostnader för en säker hantering och slutförvaring av restprodukter,

2. tillståndshavarnas kostnader för en säker avveckling och rivning av kärntekniska anläggningar,

3. tillståndshavarnas kostnader för den forsknings- och utvecklingsverksamhet som behövs för att de åtgärder som avses i 1 och 2 ska kunna vidtas,

4. statens kostnader för sådan forsknings- och utvecklingsverksamhet som behövs för att pröva de åtgärder som avses i 1–3,

5. statens kostnader för förvaltning av medel och prövning av frågor enligt denna lag,

6. statens kostnader för tillsyn av sådan verksamhet som avses i 2,

7. kostnader som staten har för
a) prövning av frågor om
slutförvaring av restprodukter, och
b) övervakning och kontroll av
slutförvar av restprodukter enligt
16 § lagen (1984:3) om kärnteknisk
verksamhet,

7. kostnader som

a) *staten och kommunerna har*
för prövning av frågor om slutför-
varing av restprodukter, och

b) *staten har för övervakning och*
kontroll av slutförvar av restpro-
dukter enligt 16 § lagen (1984:3)
om kärnteknisk verksamhet,

8. kostnader som kommunerna
har

a) för prövning *enligt miljö-*
balken av frågor om slutförvaring
av restprodukter,

b) *i samband med prövning av*
säkerhetsredovisningar för
slutförvaring av restprodukter
enligt föreskrifter meddelade med
stöd av 10 b § lagen om kärnteknisk
verksamhet,

c) *för granskning av programmet*
för allsidig forsknings- och
utvecklingsverksamhet enligt 12 §
lagen om kärnteknisk verksamhet,
och

¹ Senaste lydelse 2017:1065.

8. tillståndshavarnas, statens och kommunernas kostnader för information till allmänheten i frågor som rör hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall, och

9. stöd till ideella föreningar för insatser i samband med frågor om lokalisering av anläggningar för hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle.

d) för medverkan vid samråd om lokala miljöfrågor,

9. tillståndshavarnas, statens och kommunernas kostnader för information till allmänheten i frågor som rör hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall, och

10. stöd till ideella föreningar för insatser i samband med

a) frågor om lokalisering av anläggningar för hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle,

b) *prövning av säkerhetsredovisningar för slutförvaring av använt kärnbränsle enligt föreskrifter meddelade med stöd av 10 b § lagen om kärnteknisk verksamhet, och*

c) samråd om lokala miljöfrågor.

5 §²

I denna lag avses med

grundkostnad: de årliga förväntade kostnaderna för åtgärder och verksamheter som avses i 4 § 1–3, och

merkostnad: de årliga förväntade kostnaderna för åtgärder och verksamheter som avses i 4 § 4–9.

– grundkostnad: de årliga förväntade kostnaderna för åtgärder och verksamheter som avses i 4 § 1–3, och

– merkostnad: de årliga förväntade kostnaderna för åtgärder och verksamheter som avses i 4 § 4–10.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

Efter remiss har yttranden inkommit från Kärnavfallsrådet, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning, Naturvårdsverket, OKG Aktiebolag, Oskarshamns kommun, Riksgäldskontoret, Strålsäkerhetsmyndigheten, Svensk Kärnbränslehantering AB, Sveriges Kommuner och Regioner, Sydkraft Nuclear Power AB, Vattenfall AB och Östhammars kommun.

Kärnavfallsfonden har beretts tillfälle att yttra sig men har avstått. Därutöver har yttranden inkommit från Barsebäck Kraft AB, Fortum, Jordens Vänner, Kvalitativ kärnavfallsinformation och Naturskyddsföreningen.

Forsmarks Kraftgrupp AB, Miljörörelsens kärnavfallssekreteriat samt Opinionsgruppen för säker slutförvaring Östhammar har beretts tillfälle att yttra sig men har inte inkommit med något svar.

Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter

Härigenom föreskrivs att 4 och 5 §§ lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Med *kärnavfallsavgift* avses i denna lag avgift för att finansiera

1. tillståndshavarnas kostnader för en säker hantering och slutförvaring av restprodukter,

2. tillståndshavarnas kostnader för en säker avveckling och rivning av kärntekniska anläggningar,

3. tillståndshavarnas kostnader för den forsknings- och utvecklingsverksamhet som behövs för att de åtgärder som avses i 1 och 2 ska kunna vidtas,

4. statens kostnader för sådan forsknings- och utvecklingsverksamhet som behövs för att pröva de åtgärder som avses i 1–3,

5. statens kostnader för förvaltning av medel och prövning av frågor enligt denna lag,

6. statens kostnader för tillsyn av sådan verksamhet som avses i 2,

7. kostnader som

a) *staten och kommunerna har för prövning av frågor om slutförvaring av restprodukter, och*

b) *staten har för övervakning och kontroll av slutförvar av restprodukter enligt 16 § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet,*

7. *statens kostnader för*

a) *prövning av frågor om slutförvaring av restprodukter, och*

b) *övervakning och kontroll av slutförvar av restprodukter enligt 16 § lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet,*

8. *kommunernas kostnader för*

a) *prövning enligt miljöbalken av frågor om slutförvaring av restprodukter,*

b) *insatser i samband med prövning av säkerhetsredovisningar för slutförvaring av restprodukter enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 10 b § lagen om kärnteknisk verksamhet,*

c) *granskning av programmet för allsidig forsknings- och utvecklingsverksamhet enligt 12 § lagen om kärnteknisk verksamhet, och*

d) medverkan vid samråd som verksamhetsutövaren kallat till om lokala miljöfrågor som avser anläggningar för slutförvaring av restprodukter,

8. tillståndshavarnas, statens och kommunernas kostnader för information till allmänheten i frågor som rör hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall, och

9. stöd till ideella föreningar för insatser i samband med frågor om lokalisering av anläggningar för hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle.

9. tillståndshavarnas, statens och kommunernas kostnader för information till allmänheten i frågor som rör hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall, och

10. stöd till ideella föreningar för insatser i samband med frågor om lokalisering av anläggningar för hantering och slutförvaring av använt kärnbränsle.

5 §²

I denna lag avses med

grundkostnad: de årliga förväntade kostnaderna för åtgärder och verksamheter som avses i 4 § 1–3, och

merkostnad: de årliga förväntade kostnaderna för åtgärder och verksamheter som avses i 4 § 4–9. *merkostnad*: de årliga förväntade kostnaderna för åtgärder och verksamheter som avses i 4 § 4–10.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för kommuners kostnader som avser 2024.

² Senaste lydelse 2017:1065.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2023-10-12

Närvarande: F.d. justitierådet Eskil Nord samt justitieråden Kristina Svahn Starrsjö och Eric M. Runesson

Långsiktig finansiering av kommuners medverkan i frågor om slutförvar

Enligt en lagrådsremiss den 5 oktober 2023 har regeringen (Klimat- och näringslivsdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (2006:647) om finansiering av kärntekniska restprodukter.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av departementssekreteraren Helena Swedenborg, biträdd av ämnesrådet Helen Blomberg.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Klimat- och näringslivsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 november 2023

Närvarande: statsminister Kristersson, ordförande, och statsråden Busch, Billström, Svantesson, Ankarberg Johansson, Edholm, J Pehrson, Strömmer, Roswall, Forssmed, Tenje, Slottner, M Persson, Malmer Stenergård, Kullgren, Liljestrand, Brandberg, Bohlin, Carlson

Föredragande: statsrådet Brandberg

Regeringen beslutar proposition Finansiering av kommuners medverkan i frågor om slutförvar